

Wartości krajobrazowe związane z ruinami zamku Czorsztyn i potrzeba ich ochrony

Landscape values associated with the ruins of Czorsztyn castle
and the necessity of their protection

PIOTR M. STĘPIEŃ

e-mail: p.stepien48@chello.pl

Abstract. The author discusses different landscape values associated with the ruins of Czorsztyn castle, including the integration of the ruins with the natural features of the landscape (rocks etc.), the role of the castle as an accent in the landscape interior of the Dunajec river valley, as well as the attractive panoramas that can be seen from the castle and its surroundings. Those values were recognised already in the period of Romanticism and still exist, despite the changes in the landscape produced by the construction of the dam and the artificial lake in the valley. The basic threats to the above described values are both the uncontrolled development of settlements and scattered buildings in the surrounding area. Finally, the author also discusses the conservation policy and possible measures to protect the landscape values associated with the castle.

Key words: castle, landscape values, preservation, Czorsztyn

FORTECA I RUINA

Zamek Czorsztyn jako forteca nie odegrał jakiegś szczególnej roli w militarnej historii Polski, choć jego dzieje obfitowały w barwne epizody. Jego powstanie, datowane na schyłek XIII wieku i związane z działalnością św. Kingi jako Pani Sądeckiej, niewątpliwie przyczyniło się do utrwalenia granicy polsko-węgierskiej na Dunajcu. Przypomnijmy, że w tym początkowym okresie nosił nazwę *Wronin* (Deptuła 1992, 1997). Odstraszać wrogów i służąc jako baza oddziałów polskich zapewne wpłynął na przebieg dywersyjnego „rajdu” Ścibora ze Ściborzyc w 1410 r., najazdu husyckiego w 1434 r. i wojny o tron węgierski w latach 70.

XV w., choć bezpośrednio o niego nie walczone. Krótkotrwałe zajęcie zamku przez awanturnika Olbrachta Łaskiego w 1598 r. nie miało praktycznie żadnego znaczenia dla państwa.

Najbardziej znany epizod wojenny – zajęcie zamku w 1651 r. przez Kostkę-Napierskiego, a następnie odbicie przez wojska przysłane na rozkaz króla przez biskupa krakowskiego (Niewalda, Rojkowska 1996) – w skali wojen toczonych przez Rzeczpospolitą w XVII w. było właśnie epizodem, drobną potyczką, której rozgłos nadała dopiero swobodna interpretacja literacka Władysława Orkana, a następnie propaganda PRL.

Prawdziwą sławę – wyrażoną w opisach, rysunkach, obrazach, poematach, a nawet operze

Karola Kurpińskiego – zamek Czorsztyn uzyskał dopiero w XIX w. jako romantyczna ruina, a więc jako element krajobrazu. Ten związek ruin z krajobrazem podkreślano w licznych relacjach podróżników. Seweryn Goszczyński w „Dzienniku podróży do Tatrów” tak opisuje zamek: *„Wyniosła i przykra [sic!] góra, panująca z jednej strony nad szczył nowotarskiej doliny, z przeciwnej zaczynająca pasmo wzgórzów zakończone skalami Pienin – oto posada Czorsztyna. Sam gmach stoi na południowym jej boku, podnoszącym się od płaskiego błonia prostopadle, nago, jak mur z jednolitej, różowej skały. Ściana zamku z tej strony jest jakby dalszym wyprowadzeniem skały; żaden śmiertelny nie mógłby tędy ani wyjść, ani się spuścić. Sam widok kilkadziesiątąniowej przepaści głowę zawraca, a jednak trudno nie patrzeć. [...] Wschodnia część góry, o kilkaset kroków od zamku, najeżona jest ostrymi, nagimi wzgórzami z wapiennego kamienia, które okrywa zarośle z jałowców i świerków. Łączy się z nimi szereg wapiennych także opok, obiegających jednym prawie ciągiem górą zamkową ze strony północnej i zachodniej aż do samej wody Dunajca. Gdzie indziej trudno coś podobnego widzieć. [...] Niższe skal miejsca dopełniane są murem. Pomiędzy górą zamku a spomnianymi skalami jest głęboki rozdół; część jego, obwarowana murem poprowadzonym od wschodniej i zachodniej ściany zamku aż do owego pasma wapiennych wzgórzów, tworzyła dziedziniec zamkowy.”*

Romantyczny zachwyt nad pięknem łączy się u Goszczyńskiego z precyzją opisu konfiguracji terenu i ruin, tworzących wspólną kompozycję. Miesiąc wcześniej (26 sierpnia 1832 r.) Goszczyński opisuje widok z Czorsztyna, sięgający Tatr i Babiej Góry: *„zieleń polan i złoto pól”,* zagrody wiejskie, *„ale nad wszelki urok tego obrazu najuroczniejszy jest widok wód doliny”.* Jeszcze wcześniej, 30 kwietnia 1832 r., z gościńca *„na wysokości zamku czorsztyńskiego”* Goszczyński po raz pierwszy zobaczył z bliska Tatry: *„nigdy nie zapomnę tego pierwszego ich zjawienia się, nigdy już może później nie widziałem ich takimi”* (Goszczyński 1853).

ANALIZA KRAJOBRAZU

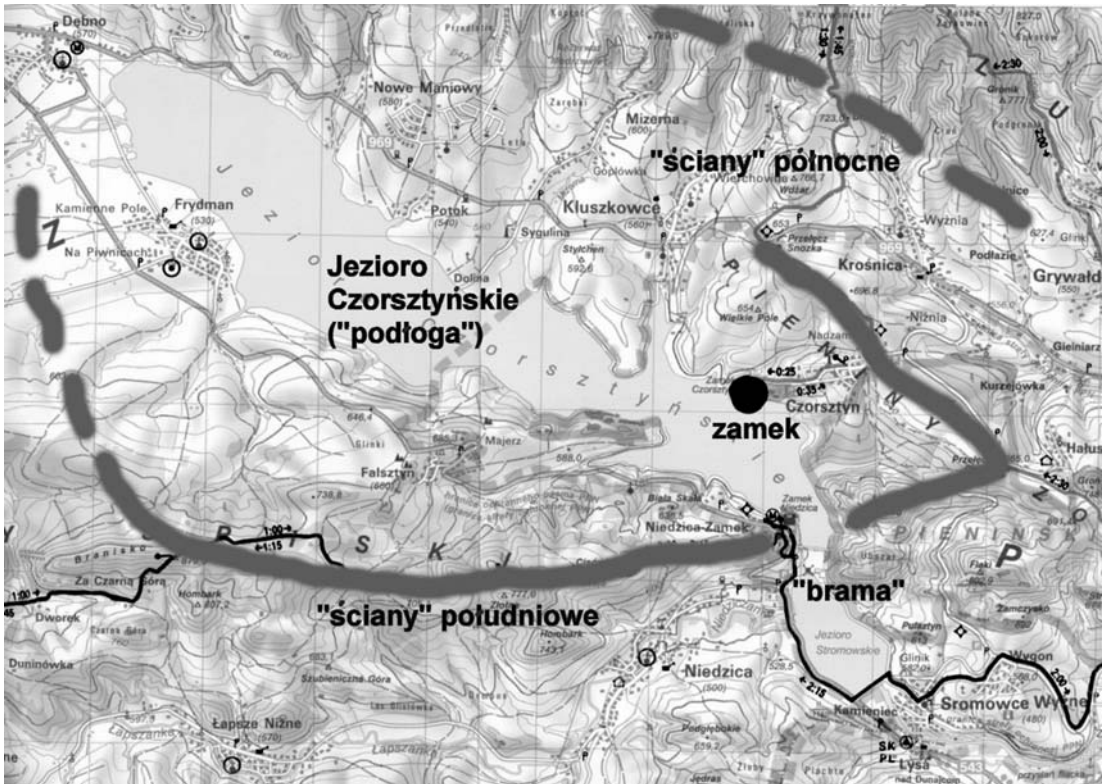
Relacja Goszczyńskiego może być podstawą dla współczesnej analizy wartości krajobrazowych związanych z ruinami zamku czorsztyńskiego, pomimo zmian, jakie zaszły w otoczeniu zamku od czasu romantycznych podróży pana Seweryna. Nawet wprowadzenie w miejsce rzeki wielkiej tafli sztucznego zbiornika wodnego nie przekreśliło podstawowych relacji ruin zamku Czorsztyn i krajobrazu doliny Dunajca. Relacje te można opisać, podobnie jak u Goszczyńskiego, następująco:

- ruiny wpisują się w formy skalne, stanowiąc ich kontynuację
- ruiny stanowią akcent w widokach doliny Dunajca
- ruiny oraz ich otoczenie oferują widoki o rozległej skali, w których najbardziej atrakcyjnym elementem są Tatry.

W dalszej analizie przydatne jest pojęcie wnętrza krajobrazowego, wprowadzone już kilkadziesiąt lat temu do teorii architektury krajobrazu (Bogdanowski i in. 1973). Zespołem krajobrazowym, w który wpisane są ruiny zamku, jest zatem wnętrze – a ściślej: makrownętrze – odcinka doliny Dunajca, które wprawdzie zostało przekształcone przez budowę zbiornika wodnego, lecz zachowało wiele pierwotnych składników (Ryc. 1).

Granice („ściany”) tego wnętrza wyznaczają stoki Pienin Czorsztyńskich (Wielkie Pole – Majerz – Łysa Góra – Upszar), łączące się przez przełęcz Krośnicką (Snozkę) z południowymi stokami Gorców (pasmo Lubania), a po przeciwnej stronie – stoki Pienin Spiskich (Zielone Skalki, Cisówka – Tabor). W stronę północno-zachodnią wnętrze to otwiera się szeroko ku kotlinie nowotarskiej, natomiast od strony południowo-wschodniej ogranicza je stosunkowo wąska „brama” wyznaczona przez wzgórze z zamkiem Dunajec i skały Upszaru. To naturalne zamknięcie wzmocnione zostało przez wał zapory. Nową „podłogę” omawianego wnętrza stanowi lustro wody Zbiornika Czorsztyńskiego; wahania poziomu piętrzenia powodują, że proporcje wnętrza zmieniają się.

W tak zdefiniowanym wnętrzu krajobrazowym wzgórze zamkowe z ruinami zamku Czorsztyn jest znaczącym akcentem, widocznym z przeważającej

Ryc. 1. Schemat makrownętrza krajobrazowego doliny Dunajca w rejonie zamku Czorsztyn.
The scheme of the landscape macro-interior of the Dunajec valley in Czorsztyn castle surroundings.

części tego wnętrza. Oddziaływanie ruin zamku jako akcentu jest zależne od odległości, w jakiej znajduje się obserwator: w bezpośrednim otoczeniu ruiny odgrywają nawet rolę dominanty. Opisanie makrownętrza można bowiem podzielić na mniejsze wnętrza krajobrazowe, zależnie od pozycji obserwatora. Na terenie samego Uroczyska „Zamek Czorsztyn” można wyróżnić kilka takich wnętrza.

WIDOKI NA RUINY ZAMKU CZORSZTYN

Do najbardziej atrakcyjnych widoków na ruiny można zaliczyć:

- z półwyspu Stylchen, z południowego krańca osady turystycznej – bardzo atrakcyjny i wartościowy, ponieważ obejmuje także zamek niedzicki, całą taflę jeziora, Pieniny i Tatry; zamek czorsztyński widoczny jest na tle Pienin, a przedpole wolne jest od zabudowy (Fot. 1).
- z Wielkiego Pola (boczna droga z Kluszkowca do Czorsztyna oraz szlak pieszy na Snokę) – także bardzo atrakcyjny; w tym widoku zamek widoczny jest na tle tafli wody, Taboru i Tatr, a przedpole wolne jest od zabudowy (Fot. 2).
- z polan pod Łusą Górą – jest to kilka widoków o ograniczonym zasięgu, ale na skutek tego „wycelowanych” w ruiny zamku (Fot. 3); polany te stanowią potencjalną pieszą trasę turystyczną łączącą zamki Czorsztyn i Dunajec (zamek niedzicki).
- z brzegu Zbiornika Czorsztyńskiego pod Cisową Skalką, tj. w pobliżu zapory – widok ten przypomina kulisowe dekoracje teatralne – usytuowane jeden za drugim stoki opadają w stronę tafli jeziora, za nimi widoczne jest wzgórze zamkowe z ruinami na tle Wielkiego Pola i Górców (Fot. 4).
- z zamku Dunajec w Niedzicy – ponad taflą jeziora (Fot. 5); zamek czorsztyński widoczny jest

Fot. 1. Widok z półwyspu Stylchen w stronę zamku Czorsztyń i Pienin.
The view from the Stylchen peninsula towards Czorsztyń castle and the Pieniny mountains.

Fot. 2. Widok z Wielkiego Pola w stronę południową.
The view from the area of Wielkie Pole towards the south.

Fot. 3. Widok z jednej z polan pod Łysą Górą na zamek Czorsztyn.
The view from one of the glades on Łysa Góra mountain towards Czorsztyn castle.

Fot. 4. Widok z brzegu jeziora Czorsztyńskiego pod Cisową Skalką, w stronę północną.
The view from the shore of the Czorsztyn reservoir under Cisowa Skalka towards the north.

Fot. 5. Widok z zamku Dunajec w stronę zamku Czorsztyn.
The view from Dunajec castle towards Czorsztyn castle.

Fot. 6. Widok z Taboru na zamek Czorsztyn i pasmo Lubania.
The view from Tabor hill towards Czorsztyn castle and the the Lubania range.

Fot. 7. Widok z jeziora Czorsztyńskiego na wzgórze zamkowe w Czorsztyń.
The view from the Czorsztyń reservoir towards castle hill in Czorsztyń.

na tle Wielkiego Pola i Gorców i choć niewielki w tym otoczeniu – jest wyraźnym akcentem, zwłaszcza przy porannym i wieczornym (tj. bocznym) oświetleniu.

- z Taboru, ze szlaku turystycznego prowadzącego przez pasmo Pienin Spiskich (Fot. 6) – podobnie jak spod zamku Dunajec, zamek czorsztyński widoczny jest na tle Wielkiego Pola i pasma Lubania jako stosunkowo niewielki, ale silny akcent (wobec braku „konkurencyjnej” kubatury w pobliżu).

- z brzegu Zbiornika Czorsztyńskiego pod Zielonymi Skalkami, tj. z cypla półwyspu wcinającego się w jezioro – w tym widoku ruiny widoczne nad taflą jeziora, ze stosunkowo niewielkiej odległości, a przez to zamek jest dominantą, a nie tylko akcentem (Fot. 7).

- z Majerza, w którym ruiny – położone wyraźnie niżej od obserwatora – widoczne są na tle tafli jeziora; widok ten ma istotne znaczenie, ponieważ przez Majerz przechodzi główny szlak

turystyczny Pienin; z uwagi na rozległość Majerza można analizować kilka różnych wariantów tego widoku.

Odrębne zagadnienie stanowią bliskie widoki ruin z terenu Uroczyska „Zamek Czorsztyń”, w których zamek odgrywa rolę dominanty. Oprócz widoku z podejścia do zamku (Fot. 8) należy uwzględnić w tym zagadnieniu również widoki z miejsc, które na razie nie są dostępne dla turystów, ale w przyszłości mogą być udostępnione (np. dawne Podzamcze).

WIDOKI Z RUIN

Następny rodzaj wartości krajobrazowych zamku Czorsztyń to widoki z ruin. Z zamku górnego rozciąga się rozległy widok na południe, obejmujący nie tylko opisane powyżej „ściany” makrowęzła, ale także – ponad nimi – Tatry (Fot. 9). Widoki z Baszty Baranowskiego obejmują widok

Fot. 8. Widok z drogi prowadzącej do ruin zamku w Czorsztynie.
The view from the road leading to the ruins of Czorsztyn castle.

Fot. 9. Widok z tarasów w poziomie I piętra zamku górnego w stronę południową.
The view from the terrace at the level of the 1st floor of the castle towards the south.

Fot. 10. Widok z Baszty Baranowskiego na pasmo Lubania.
The view from the Baranowski Tower towards Lubania mountain.

Fot. 11. Widok na Pieniny z podejścia do Drugiej Bramy.
The view towards the Pieniny mountains from the entrance to the Second Gate.

ku zachodowi – w stronę Podhala, przy dobrej pogodzie zamknięty sylwetą Babiej Góry (co opisywał już Goszczyński), oraz ku północy na Gorce (Lubań), z „przedpołem” utworzonym przez wzgórze Wronin i Wielkie Pole (Fot. 10). Przy podejściu do Drugiej Bramy widoczne są natomiast Pieniny Czorsztyńskie w atrakcyjnym „kulisowym” układzie stoków i szczytów (Fot. 11).

ZAGROŻENIA

Podstawowym zagrożeniem zarówno dla widoków na zamek, jak też dla widoków z zamku jest niekontrolowany lub zbyt słabo kontrolowany rozwój zabudowy. Wybitna atrakcyjność turystyczna całego rejonu sprawia, że istnieje nacisk na rozbudowę istniejących zespołów osadniczych, jak też na lokowanie nowej zabudowy poza tym zespołami, co jest największym zagrożeniem. Wyraźnie widoczne jest to na przykładzie osiedla Niedzica-Zamek, które jest intensywnie rozbudowywane na południowych „ścianach” opisanego makro-wnętrza. Zabudowa tego osiedla „wychodzi” już na grzbiet Taboru, zarówno od strony północnej, jak też od wschodniej, obok cmentarzyka rodziny Salamonów. Jest to *nota bene* także poważny problem dla ochrony krajobrazowej zamku Dunajec.

W obecnym systemie ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych, wyznaczonym przez ustawy: o ochronie przyrody, o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i ustawę prawo budowlane, w analizowanym wnętrzu krajobrazowym wokół zamku Czorsztyn za skutecznie zabezpieczone przed chaotyczną zabudową można uznać jedynie tereny wchodzące w obręb Pienińskiego Parku Narodowego (PPN). Są to wschodnie „ściany” tego wnętrza: Majerz, dolina Harczygrunt, Piekiełko i Upszar oraz północne stoki Zielonych Skalek. Strefa ochronna PPN obejmująca m.in. Wielkie Pole i południowe brzegi Zbiornika Czorsztyńskiego w obecnym systemie prawnym nie jest tak jednoznacznie zabezpieczona. Największe zagrożenie występuje na półwyspie Stylchen i Taborze – te tereny nie są chronione nawet tą „słabą” strefą ochronną.

Bliskie widoki na zamek z Uroczyska nie są zagrożone przez zabudowę, ponieważ jest to teren

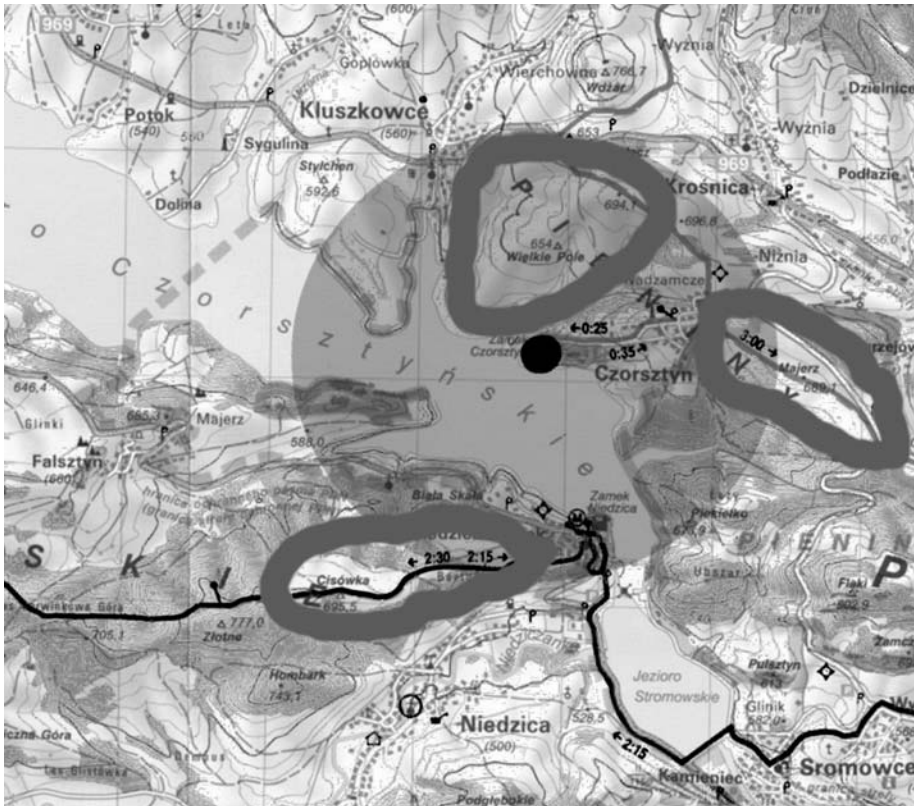
Pienińskiego Parku Narodowego, a więc pełnej ochrony przyrodniczej, natomiast może je zniekształcać rozrost zieleni, zwłaszcza sukcesja lasu na dawne łąki kośne.

Oprócz niekontrolowanej zabudowy zagrożeniem dla wartości krajobrazowych całego zespołu doliny Dunajca mogą być także zmiany sposobu zagospodarowania terenu – zmiany upraw (w tym zmiany układu pól), zadrzewień itp. Zmiany takie nie wpływają wprawdzie na rolę zamku jako akcentu lub dominanty, jednak mogą zmniejszać atrakcyjność widoków „na zamek” i „z zamku”, a także negatywnie wpływać na całość walorów krajobrazowych.

OCHRONA

Ochrona wszelkich wartości zabytku, w tym krajobrazowych, wymaga ich zdefiniowania, opisu (inventaryzacji) i waloryzacji (wartościowania). Powyżej przedstawione wyniki analizy dotyczącej wartości krajobrazowych związanych z zamkiem Czorsztyn są zaledwie wstępem do działań potrzebnych w tym zakresie. Po przeprowadzeniu pełnej inventaryzacji widokowej i waloryzacji tych widoków należy określić i wdrożyć działania ochronne.

W odniesieniu do działań związanych bezpośrednio z zamkiem Czorsztyn należy przypomnieć, że podstawowym założeniem przyjętym w pracach zabezpieczających jest zachowanie charakterystycznej sylwetki jego ruin, utrwalonej w pamięci kilku pokoleń oraz ikonografii, przy jednoczesnym odsłonięciu i wzmocnieniu wewnętrznej struktury obiektu. Koncepcja konserwatorska zabezpieczenia zamku uwzględnia zachowanie ruin jako elementu krajobrazowego, wpisanego w zespół krajobrazowy o wybitnej wartości, a także jako obiektu wpisanego w tradycję polskiego Romantyzmu. W projekcie zabezpieczenia uwzględniono prezentację zwiędzającym widoków z zamku, odtwarzając stropy w poziomie I piętra zamku górnego (jako taras widokowy) oraz w poziomie I i II piętra Baszty Baranowskiego (Stępień 2005). Powyższe założenia powinny być ściśle utrzymane w dalszych pracach przy zabezpieczeniu i zagospodarowaniu ruin zamku czorsztyńskiego.

Ryc. 2. Schemat postulowanych ograniczeń zabudowy dla ochrony wartości krajobrazowych zamku Czorsztyn: a – wyłączenie z wszelkiej zabudowy rejonu Majerza, Wielkiego Pola i Taboru (obwódka); b – ograniczenie wielkości zabudowy – zakaz budowy dużych obiektów kubaturowych (szare koło).

The scheme of the proposed building restrictions to protect the landscape values of Czorsztyn castle: a – the areas of Majerz, Wielkie Pole and Tabor excluded from building activity (edge); b – restrictions to the scale of buildings – construction of great buildings prohibited (grey circle).

Dla ochrony bliskich widoków z terenu Uroczyska „Zamek Czorsztyn”, a także widoków z polan pod Łysą Górą, znajdujących się na terenie PPN, wystarczające jest wpisanie tych zadań do „Planu ochrony Parku” i utrzymywanie na określonym terenie roślinności łąkowej przez okresowe koszenie. Działania tego rodzaju są już skutecznie prowadzone na szeregu polanach w Pienińskim Parku Narodowym (Wróbel 2008). W bezpośrednim sąsiedztwie ruin nie należy dopuszczać do rozwoju zieleni wysokiej, lecz nie dotyczy to całości wzgórza zamkowego. Koncepcja konserwacji zamku jako romantycznej ruiny w krajobrazie – a nie jako przykładu warowni – implikuje podobne podejście do zieleni na wzgórzu zamkowym, więc raczej

„romantyczna malowniczość”, a nie reguły fortyfikacji, nakazujące usunięcie wszelkiej zieleni wysokiej z przedpola. Zieleń wzgórza zamkowego powinna harmonijnie łączyć się z krajobrazowym założeniem parkowym na stokach poniżej obecnego osiedla Czorsztyn (dawne Nadzamacze). Ślady tego założenia były widoczne jeszcze w latach 80. XX w. a dokumentacja pozwala na jego odtworzenie przynajmniej w ogólnych zarysach.

Pomimo słabego stopnia ochrony, jaki jest związany ze strefą ochronną parku narodowego, uważam za celowe jej rozszerzenie – dla ochrony opisywanych wartości krajobrazowych – co najmniej o wschodnie brzegi półwyspu Stylchen oraz północne stoki Taboru i Cisówki. Być może strefa

ochronna PPN powinna objąć cały obszar Pienin Spiskich, a nawet Polskiego Spisza, wzorem bardzo rozległej strefy ochronnej słowackiego pienińskiego narodowego parku, obejmującej całe słowackie Zamagurze? To oczywiście problem wykraczający poza temat niniejszego artykułu, ale też problem dostrzegany nie od dzisiaj. Dr Hanna Pieńkowska (1975) postulowała ochronę całego Polskiego Spisza jako zabytkowej struktury przestrzennej, w której wartości krajobrazowe odgrywają zasadniczą rolę. Należy przy tym mieć nadzieję, że znaczenie strefy ochronnej parku narodowego i rygory prawne z nią związane zostaną wzmocnione w ramach planowanych zmian legislacyjnych.

W obecnym systemie prawnym pełna ochrona pozostałych widoków „na ruiny” i „z ruin” zamku Czorsztyń jest możliwa i konieczna na szczeblu studium kierunków zagospodarowania gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Za szczególnie istotną należy uznać ochronę przed wszelką zabudową obszarów Majerza, Wielkiego Pola i Taboru, które stanowią w jednych widokach przedpole, w innych – tło dla ruin zamku. Jednocześnie w promieniu co najmniej 1,5 kilometra od zamku należy wykluczyć budowę dużych kubatur, tj. obiektów budowlanych, „konkurujących” wielkością z ruinami zamku Czorsztyń. Schemat takich stref ochronnych przedstawiono na załączonym planie (Ryc. 2). Oprócz ograniczeń związanych z ochroną krajobrazową ruin zamku czorsztyńskiego, plany te muszą zawierać oczywiście szereg innych, wynikających z unikatowych wartości przyrodniczych i krajobrazowych Pienin, Podhala i Spisza.

PIŚMIENICTWO

- Bogdanowski J., Łuczyńska-Bruzda M., Novák Z. 1973. *Architektura krajobrazu*. — PWN, Warszawa-Kraków, ss. 19–28.
- Deptuła Cz. 1992. *Czorsztyń czyli Wronin. Studium z najstarszych dziejów osadnictwa na pograniczu polsko-węgierskim w rejonie Pienin*. — Norbertinum, Lublin.
- Deptuła Cz. 1997. *Nad rekonstrukcją dziejów regionu czorsztyńskiego w XIII i XIV wieku*. — *Pieniny Przyroda i Człowiek*, 5: 21–35.
- Goszczyński S. 1853. *Dziennik Podróży do Tatrów*. — Petersburg, [cyt. wg:] *Romantyczne wędrówki po Galicji*. — Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987, ss. 110, 138–142.
- Niewalda W., Rojkowska H. 1996. *Zamek w Czorsztyńcu – badania historyczno-architektoniczne*. — Kraków, msk., 46 s., 36 przekr., 60 zdj. (archiwum Pienińskiego PN).
- Pieńkowska H. 1975. *Wstępny program rewaloryzacji zabytków regionów południowych Ziemi Krakowskiej*. — *Karpaty*, 1–2: 1–2.
- Stępień P. 2005. *Zamek Czorsztyń – zabytkowa ruina w parku narodowym*. — *Ochrona Zabytków*, 1: 5–28.
- Wróbel I. 2007. *Ochrona ekosystemów nieleśnych w Pienińskim Parku Narodowym [streszcz.]*. [W:] *Przewodnik polsko-słowackiej sesji posterowej „Badania naukowe w Pieninach 2007”*, 5 października 2007 r., Krościenko n/D., Pieniński Park Narodowy, Krościenko n/D. 2007, s. 15.

SUMMARY

The historical role of Czorsztyń castle as a fortress was not a significant one, despite some interesting episodes. The castle became well-known no earlier than in the period of Romanticism, as a ruin, that means as an element of the landscape. Seweryn Goszczyński's description of the castle and surrounded landscape dating back to 1832, combines Romantic admiration of the beauty with the precise description. Basic landscape values associated with the castle has existed till now, despite the changes in the landscape produced by the construction of the dam and the artificial lake in the valley of the Dunajec river. Those values are the following:

- the integration of the ruins with the natural features of the landscape (rocks etc.),
- the role of the castle as an accent in the landscape interior of the valley,
- attractive panoramas, that can be seen from the castle and its surroundings.

The author analyses the landscape “macro-interior” created by the hill and mountain slopes around the castle (Fig. 1), several views (panoramas) “towards the castle” (Phot. 1–8) and “from the castle” (Phot. 9–11). The basic threats to the above described values were the uncontrolled development of settlements and scattered buildings in the surrounding area.

The author also discusses the conservation policy and measures necessary to protect the

landscape values associated with the castle. The landscape values have been taken into account during conservation works of the ruins. The concept of the conservation is to keep the picturesque silhouette of the ruins, as well as uncover remains of the interior of the castle and open them to the public. The ceilings of the 1st floor of the upper castle, and of the 1st and 2nd floors of the Baranowski Tower have been reconstructed – besides structural reasons – to enable the visitors to admire the panoramas. Proper landscaping of the area adjacent to the castle and protection of the eastern “walls” of the landscape interior of the

valley are easily accomplishable, because they are carried out within the national park’s area. Much weaker protection measures against the uncontrolled building activity are applied in the buffer zone of the national park, however, the author proposes to extend the Park’s protective zone to the neighbouring areas. An effective protection of the landscape values can be achieved through the local land development plans, which should establish zones excluded from building activity and a zone (with the radius of about 1.5 km from the castle), where no large buildings “competing” with the castle should be allowed (Fig. 2).

